

Stichting Nijmegen borduurt haar verleden: Beleidsplan 2025 - 2028 – versie 4 | 6 juni 2025

A. Borduurproject Gebroeders van Lymborch

Begin vijftiende eeuw maakten de Nijmeegse gebroeders Herman, Paul en Johan van Lymborch hun wereldberoemde miniaturen¹ voor het Franse hof. Hun werk wordt door kunsthistorici gerekend tot de absolute hoogtepunten van de middeleeuwse schilderkunst. Sinds de grote tentoonstelling in het Nijmeegse Valkhofmuseum in 2005 hebben de gebroeders vaste grond onder de voeten gekregen in hun voormalige geboortestad. In het '*Maelwael van Lymborch Huis*' zijn door het jaar heen exposities te bezichtigen en het museum organiseert tal van educatieve activiteiten. Veel Nijmeegse verenigingen en organisaties zijn betrokken bij de diverse nevenactiviteiten. De Gebroeders van Lymborch zijn daarmee een goed aanknopingspunt voor sociale en cultuur-historische ontmoetingsactiviteiten. Het jaar 2025 is het van Lymborch jaar met tal van activiteiten waarmee het unieke werk van de gebroeders breed onder de aandacht van het publiek wordt gebracht. Ons project legt daarbij de focus op de bekendheid bij en deelname van de Nijmeegse bevolking.

Het borduurproject haakt aan bij de belangstelling voor de Gebroeders van Lymborch en bij de huidige belangstelling voor borduren als vrijetijdsbesteding. Het project wil met een grote groep deelnemers uit de Nijmeegse bevolking werken aan een gezamenlijk werkstuk, geïnspireerd op het oeuvre van de Gebroeders van Lymborch.

Daarmee beoogt het project verschillende doelen:

- Sociaal-maatschappelijk: het is een gemeenschapsproject dat deelnemers van verschillende groepen uit de bevolking samenbrengt. Iedereen is in principe welkom, ongeacht leeftijd of herkomst.
- Educatief: deelnemers bekwamen zich in historische ambachtelijke technieken. Zowel deelnemers als het brede publiek maken kennis met een boeiende periode van de lokale geschiedenis.
- Cultuurhistorisch: het project levert een hoogwaardige toevoeging aan het lokale cultuurbezit. Beoogd wordt een wandtapijt in panelen als eindproduct, gemaakt met historische technieken.

We streven naar een wandtapijt, opgedeeld in vijf kleinere panelen waaraan verschillende groepen borduurders gefaseerd werken. We tonen periodiek de voortgang met exposities na het gereedkomen van panelen. Het eindproduct is een eerbetoon aan het werk van de Gebroeders van Lymborch rond 1400 en krijgt een permanente plaats op een representatieve locatie in de stad.

¹ Les Belles Heures, Les Très Belles Heures, Les Très Riches Heures

B. Aanleiding en achtergrond

Initiatiefnemer Marianne Gijsbers kwam op het idee na het plotselinge overlijden van haar partner Jan, een groot pleitbezorger van het werk van de Gebroeders van Lymborch. Ze ging op zoek naar manier om deze gebeurtenis om te zetten in iets van waarde en vond die bij haar eigen passie voor borduren. Ze bezocht voorbeelden elders in het land (Graventapijt Radboudkasteel Medemblik, Tapijt van Vlaardingen, de Flevowand, het Thomasgilde, Textielmuseum Tilburg) en legde lokaal contacten met o.m. museum Maelwael van Lymborch Huis, de Lindenberg Cultuurhuis en het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis. Vervolgens nam zij samen met Frank Kemper en Henk van der Zand het initiatief tot de stichting *Nijmegen borduurt haar middeleeuwen* ter realisatie van het project.

C. Werkwijze van het project

Historisch verantwoord ontwerp

Het uitgangspunt is een aantrekkelijk en historische verantwoord ontwerp op basis van de miniaturen van de gebroeders van Lymborch. Nu zijn deze noch qua afmeting, noch qua uitvoering ontworpen als borduurwerk. Dat vraagt om een nieuw ontwerp, dat wordt vertaald in borduurpatronen: een wandtapijt, opgedeeld in vijf panelen die afzonderlijk kunnen worden vervaardigd. Door te werken met applicaties kunnen meerdere groepen tegelijk werken en een deelresultaat bereiken binnen een kortere periode. Dat is voor de deelnemers meer bevredigend, biedt de mogelijkheid om de betrokkenheid van het grotere publiek van tijd tot tijd te onderhouden en maakt een kort-cyclische en organische ontwikkeling van het project mogelijk.

Ten tijde van het ontstaan van de miniaturen was het gebruikelijk om wandtapijten te weven en niet te borduren. Maar Mette Maelwael, de moeder van de Gebroeders van Lymborch had in Nijmegen een belangrijk borduuratelier. We grijpen we terug op borduurtechnieken, kenmerkend voor de late middeleeuwen.

Sociale ontmoeting

In de aanloop naar de start van het project werkt een beperkt aantal deelnemers periodiek in groepsverband aan kleine deelontwerpen. Deelnemers aan deze bijeenkomsten hebben zich bekwaamd in middeleeuwse borduurtechnieken, via de cursus middeleeuws borduren bij het Lindenberg Cultuurhuis in oktober 2023 en januari 2024 gevolgd door twee cursussen die de stichting zelf organiseerde in het najaar 2024. Inmiddels melden zich nieuwe gegadigden voor een cursus. De belangstelling is onverminderd aanwezig. Daarnaast is training on the job een mogelijkheid en kunnen on-line lessen via een YouTube kanaal dienst doen als ondersteuning en ‘naslag’.

We benadrukken hier graag het ontmoetingsaspect: gedurende langere tijd samenwerken aan een creatief eindproduct is een laagdrempelige en prettige manier om met anderen in contact te komen. Wat bindt is de gezamenlijke inspanning en de motivatie om iets moois te maken. Daarmee vallen sociale scheidslijnen op basis van leeftijd, herkomst of levensstijl gemakkelijk weg. In de opstartfase focussen we ons op een kleinschalig begin. Deelname van doelgroepen met een uiteenlopende maatschappelijke achtergrond en herkomst spreekt niet vanzelf. Vanaf de daadwerkelijke start in 2025 gaan we aan de slag met wijkgerichte activiteiten en een gerichte benadering van doelgroepen als Syrische, Afghaanse en Oekraïense vluchtelingen.

Deel- en eindproducten

Bij het gereedkomen van deelproducten volgt een tentoonstelling op openbaar toegankelijke locaties als het stadhuis, het Gebroeders van Lymborch huis of de Nicolaaskapel in het Valkhofpark. Daarmee wordt het brede publiek periodiek geïnformeerd over het project en de voortgang. Het vervaardigen van het beoogde eindproduct zal naar schatting drie jaar in beslag nemen. Ervaringen elders

(Vlaardingen, Flevoland) leren dat een doorontwikkeling naar een groter project, dat zich tot vijf jaar of langer uitstrekt niet denkbeeldig is. Een en ander is afhankelijk van de groei van het aantal deelnemers en de weerklank in de lokale samenleving. Voor de definitieve bestemming van het wandtapijt streven we naar een representatieve en passende plaats, zoals het Valkhofmuseum.

D. Projectonderdelen en fasering

Het project valt uiteen in twee delen: een 'klein project', de opstartfase in 2024, en het 'grote project' in 2025 en verder, als we van start gaan met de borduurgroepen.

Opstartfase ('klein project'):

Organisatieopbouw

Voor de organisatorische realisatie van het project is een onafhankelijke stichting 'Nijmegen borduurt haar middeleeuwen' in het leven geroepen. Het dagelijks bestuur is de kern van de organisatie, aangevuld met drie andere bestuursleden. Het bestuur heeft als taakvelden: Communicatie, Fondsenwerving, Borduurgroep en Ateliers, Maakproces, Vrijwilligers, Educatie en Community. Daarnaast onderscheiden we een aantal *uitvoerende* functies:

- De *projectleider*, verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken, de voortgangsbewaking en het werven en begeleiden van de vrijwilligers. We gaan uit van een vrijwilliger, inzetbaar voor 12 uur per week met een looptijd van drie jaar;
- Een *communicatiemedewerker*, verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van een communicatieplan, voor de interne en externe communicatie, met aandacht voor gebruik van sociale media, inzetbaar voor 2 uur per week gedurende drie jaar.
- Een *fondsenwerver* met ervaring in het aanvragen van subsidies, het benaderen van mogelijke sponsors en crowdfunding. We opteren voor een no cure no pay constructie waarbij de fondsenwerver bij een succesvolle financiering een percentage van het bedrag kan claimen als fee.
- Een *ontwerper*, die met name in de eerste fase van het project wordt aangetrokken om het ontwerp te maken. Het betreft een betaalde opdracht voor een illustrator met kennis van de cultuurhistorische achtergrond.

Cursus middeleeuws borduren

Ter voorbereiding op het project ging op 7 oktober 2023 de vijfdelige cursus middeleeuws borduren van start bij de Lindenberg Cultuurhuis, als onderdeel van het programma Doe-het-zelf. Kosteloze deelname was mogelijk dankzij de bijdrage van het fonds voor Cultuurparticipatie. Tijdens de cursus leerden de deelnemers acht middeleeuwse borduursteken en werkten ze met middeleeuwse materialen aan patronen, ontleend aan bekende middeleeuwse werken². In januari 2024 ging een tweede cursus van start, ook hier was deelname kosteloos. Tijdens de opstartfase organiseerde de stichting zelf nog twee edities van de cursus in een iets gewijzigde opzet, met vier in plaats van vijf bijeenkomsten, waarvoor we wel een eigen bijdrage vroegen. Deelnemers aan de cursus krijgen een rondleiding van anderhalf uur in het Maelwael van Lymborch Huis om kennis te nemen van de cultuurhistorische context van het project.

Borduurgroep

In afwachting van de start van het project in 2025 vormen de deelnemers van de reeds afgeronde cursussen een borduurgroep om het animo voor het project levend te houden. Ze proberen verschillende materialen en ontwerpen uit en delen hun ervaringen samen tijdens periodieke 'Draad en Praat' bijeenkomsten. Die vinden inmiddels om de week plaats. De borduurgroep omvat een kleine 40 deelnemers.

Ontwerp

Het gaat om een min of meer historisch verantwoorde creatie met het ambachtelijke niveau dat gebruikelijk was in 1400. Omdat we streven naar een gemeenschapsproject waar zoveel mogelijk mensen van uiteenlopende herkomst kunnen meedoen, moet het ontwerp ruimte bieden aan zowel borduurders die de techniek nog niet zo in de vingers hebben als aan gevorderde borduurders. De

² O.a. het Tristan Teppich, het Tapijt van Bayeux en de Annunciatie van Hans Memling

opdracht voor een ontwerp is na een offertetraject gegund aan een ter zake kundige en ervaren ontwerper, die het basisontwerp maakt, in eerste instantie voor drie panelen als deel van een totaalontwerp, opgedeeld in vijf panelen van 50 bij 70cm, uit te voeren met zijden borduurgaren op een ondergrond van linnen. Het ontwerp voor het eerste paneel is gereed voorjaar 2025.

Fondsenwerving

In september 2024 kreeg de stichting voor de opstartfase een projectsubsidie van bij de gemeente, afdeling Erfgoed volgens het beleidskader Verleden Beleefd. Ook kregen wij een bijdrage van de Nijmeegse Stichting voor Buurt- en Clubhuiswerk, waarmee we de bijeenkomsten van de borduurgroep in buurthuis de Ark mogelijk maakten.

We maakten verder een scan van de mogelijkheden van een aanvraag bij verschillende fondsen, zoals het Mondriaanfonds, het Cultuurparticipatiefonds, VSB fonds en het Cultuurfonds en zijn op zoek naar een professionele fondsenwerver die ons op basis van no-cure no-pay of voor een kleine fee bij de aanvraag wil ondersteunen. Voor de uitvoeringsfase deed de stichting opnieuw een beroep op de gemeentelijke regeling Verleden Beleefd.

Uitvoeringsfase ('grote project'):

Het feitelijke project gaat van start eind 2025 en heeft een looptijd tot medio 2028.

a. Ontwerp resterende panelen

Het ontwerp is een cruciaal onderdeel van het project. Het moet gaan om een aantrekkelijke afbeelding en garant staan voor een artistiek verantwoord eindresultaat. Tijdens de opstartfase kwamen we na een lang offertetraject uit bij een geschikte illustrator met verstand van de historische context en met ervaring in een vergelijkbaar borduurproject. Het beschikbare budget voorzag in drie van de beoogde vijf panelen. Tijdens de uitvoeringsfase volgt het ontwerp voor de twee resterende panelen.

b. Werkgroep maakproces

Een werkgroep van vrijwillige experts werkt het ontwerp uit in een borduurbaar patroon en buigt zich over de organisatie van het proces: wie gaan waar, met welke frequentie borduren aan welk onderdeel van het ontwerp en hoe bewaken we de kwaliteit en zorgen we dat deelnemers met uiteenlopende vaardigheden en achtergronden kunnen deelnemen? Per paneel moeten ook besluiten worden genomen van technische aard: welke onderdelen van de afbeelding borduren we in welke steken, kleuren, met welk materiaal en is dat tijdig leverbaar in de gewenste hoeveelheid. De werkgroep krijgt bij de start begeleiding van een ter zake ervaren externe deskundige.

c. Borduurateliers

Vanaf april 2025 gaan de deelnemers op meerdere locaties van start met het borduren van applicaties en/of het achtergronddoek. De basis is de huidige borduurgroep, bestaande uit een kleine 40 personen, die bouwen we geleidelijk uit tot ca. 60 deelnemers. Ieder atelier krijgt begeleiding van een vrijwilliger, die waakt over de kwaliteit van wat gemaakt wordt, zorgt dat alle deelnemers zich welkom en gehoord voelen en signaleert mogelijke knelpunten.

d. Publieksactiviteiten

Er is twee keer per jaar een open publieksevenement, waarop deelnemers hun werk tonen en bezoekers kunnen kennismaken met middeleeuws borduren. Voorjaar 2025 staat die activiteit in het kader van de start van het project, vanaf najaar 2025 is er een publieksevenement bij ieder paneel dat gereedkomt. Daarbij wordt het paneel onthuld en presenteren we de schetsen voor volgende panelen. Tevens plannen we jaarlijks een educatieve activiteit zoals een lezing over een kunsthistorisch thema dat verband houdt met ons project. Tijdens de opstartfase maakten we daar reeds een begin mee, met veel succes. We streven naar jaarlijks drie publieksevenementen.

e. Cursussen

De cursus middeleeuws borduren is een belangrijke middel gebleken voor de verbinding met zowel het verhaal van de gebroeders van Lymborch als met de andere deelnemers. Vast onderdeel van de cursus is een rondleiding in het museum Maelwael van Lymborch, dat stevast op enthousiaste reacties kan rekenen. Maar de deelnemers raken ook betrokken bij het borduren zelf en willen samen verder. Het is daarmee een geschikte instapactiviteit, ook voor minder voor de hand liggende groepen als vluchtelingen en jongeren. We leggen daartoe contact met o.m. Vluchtelingenwerk, Samenspraak (Gilde), M7-collectief, stichting Gast en Bindkracht¹⁰. De cursus zorgt ook voor het gewenste basisniveau. We plannen twee keer een cursus in het najaar van 2025.

f. Communicatie.

Het project moet worden gedragen door de Nijmeegse samenleving en een community van borduurders: de makers. Die willen we zoveel mogelijk actief betrekken. Dat betekent een voortdurend *intern* communicatiespoor met geschreven, online en face tot face contact en een *externe* strategie om de bekendheid van het project te vergroten via lokale media, verwante organisaties en publieksactiviteiten bij evenementen. Als middelen gebruiken we o.a. de eigen website nijmegenborduurthaarmiddeleeuwen.nl, de nieuwsbrief en een eigen youtube kanaal. Tijdens het vervaardigen van de panelen maakt een professioneel fotograaf periodiek (foto, video) opnamen voor publiciteitsdoeleinden.

E. Tijdlijn

Het tijdsplan voor 2024 omvat de opstart, de uitvoeringsfase loopt van 2025 tot medio 2028.

Voorjaar 2024

- Formele oprichting van de stichting
- Werving vrijwilligers
- Start borduurgroep
- Start communicatiespoor
- Opstellen programma van eisen ontwerp

Zomer 2024

- Uitvraag Offertetraject Ontwerpers

Najaar 2024

- Cursus (derde en vierde editie)
- Offertetraject ontwerpers
- Start bijeenkomsten borduurgroep 'Draad en Praat'
- Educatieve activiteit: Lezing Jacobus Trijsburg: 'borduurwerk van Renkum'

Winter 2025

- Ontwerp paneel 1 gereed
- Tweewekelijkse borduurbijeenkomsten Draad en Praat
- Werkgroep Maakproces van start

Voorjaar 2025

- Paneel 1 borduurklaar
- Start borduurateliers
- Publieksevenement, onderwerp: start project

Zomer 2025

- Start werving nieuwe deelnemersgroepen (vluchtelingen, jongeren, wijkbewoners)

- Ontwerp paneel 2 gereed

Najaar 2025

- Start Cursus (vijfde en zesde editie, voor nieuwe deelnemersgroepen)
- Educatieve activiteit
- Paneel 2 borduurklaar
- Publieksevenement: gereedkomen paneel 1

Voorjaar 2026

- Ontwerp paneel 3 gereed en borduurklaar
- Publieksevenement gereedkomen paneel 2

Najaar 2026

- Educatieve activiteit
- Ontwerp paneel 4 gereed en borduurklaar
- Publieksevenement gereedkomen paneel 3

Voorjaar 2027

- Ontwerp paneel 5 gereed en borduurklaar
- Publieksevenement gereedkomen paneel 4

Najaar 2027

- Educatieve activiteit
- Publieksevenement gereedkomen paneel 5

Medio 2028

- Assemblage vijf panelen tot eindproduct
- Slotevenement en onthulling eindproduct

F. Risicoanalyse

Het project kent drie kritische factoren voor het welslagen:

- *Menskracht*

In de opbouwfase lag de prioriteit bij het werven van voldoende capabele vrijwillige bestuursleden, adviseurs en vrijwilligers. Focus ligt nu bij de projectleider en de begeleiders van de borduurateliers.

- *Financiële middelen*

Gelet op de sociaal-maatschappelijke, cultuur-historische en educatieve doelen die het project realiseert verwachten we voldoende subsidiegevers te kunnen interesseren. Daarbij zal ook cofinanciering gevraagd worden. We denken daarin via sponsoring, donaties en crowdfunding te kunnen voorzien. Focus ligt bij middelen voor evenementen en de definitieve vormgeving van het eindproduct.

- *Deelnemers*

Tot slot staat of valt het project met de deelname van de borduurders. Gelet op de grote belangstelling verwachten we op dit vlak geen problemen. De focus ligt op de werving van deelnemers onder vluchtelingen, jongeren en wijkbewoners.